

Gebiedsbeschrijving

De omgeving van de Wenumse watermolen is een rijk gebied, rijk aan geschiedenis, rijk aan natuur. Beeldbepalend zijn de beek en de wijer met het molencomplex, en de verhoogde spoordijk met fietspad. Cultuurelementen en natuur vormen hier één geheel. De door het gebied kronkelende Wenumse Beek is een door mensen gegraven sprengbeek, die diende voor de aandrijving van watermolens. Zij krijgt haar water uit de Greutelse en Wieselse sprengen, die onderdeel zijn van het uitgebreide bekenetwerk van de Veluwe. De bodem in het gebied varieert van drassig in de graslanden tot droog op de hogere plaatsen van de wallen langs de beek en de bermen langs het spoortracé. Vanwege de hoogteverschillen komen grondwaterstromen aan de oppervlakte (kwel). Daardoor gedijen hier bijzondere plantensoorten die kenmerkend zijn voor een beekdalflora. De loop van de beek en de sprengen is regelmatig veranderd, aangepast aan de behoeften van de watermolen. De wijer is eind 18de eeuw aangelegd toen de korenmolen werd omgebouwd tot kopermolen. In 2007 is de oorspronkelijke loop van de Wenumse beek opnieuw aangelegd. Er is een vistrap gemaakt, zodat vissen de barrière van de Wenumse watermolen kunnen passeren. Er is een paddenpoel aangelegd en een van de weilanden is omgevormd tot bloemrijk hooiland, het mag niet betreden worden. De beek is over een lengte van 2.7 km gesaneerd van de vervuiling die was ontstaan in de 18de eeuw toen de Wenumse Watermolen koper verwerkte. De verontreinigde bodem is vervangen door schone grond. In tegenstelling tot veel andere Veluwe beken was het meestal niet nodig de bodem van een ondoorlatende leemlaag te voorzien. De van nature aanwezige grond is hier redelijk ondoorlatend.

Beek met vistrap

IVN Apeldoorn

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap. IVN Apeldoorn organiseert activiteiten als fietstochten, wandelingen, cursussen en landschapsonderhoud voor jong en oud. Voor mensen die op pad willen in de natuur, zijn er wandel- en fietsrouteboekjes en ommetjes gratis te downloaden van www.ivn-apeldoorn.nl.

Ommetjes

Ommetjes zijn korte routes die je uitnodigen in je eigen woon- of werkomgeving op pad te gaan. Er zijn tal van ommetjes in en rond Apeldoorn beschikbaar, ook speciaal voor kinderen en hun (groot)ouders. Download de ommetjes gratis via de website ommetjes.ivn-apeldoorn.nl

Lid of vriend worden van IVN?

Steun het werk van IVN Apeldoorn door lid of vriend te worden. Ontvang voor een minimum jaardonatie van €12 vier keer per jaar het afdelingsblad Groenvoer en de maandelijkse digitale Nieuwsbrief. Blijf zo op de hoogte van onze activiteiten in ons werkgebied, de gemeenten Apeldoorn, Voorst en Epe. Meer informatie en aanmelden via lidworden.ivn-apeldoorn.nl

Ommetje Wenumse Watermolen 14de eeuwse molen met wijer

Het begin- en eindpunt: Oude Zwolseweg 164, 7345 DG Wenum (bij Apeldoorn)

Lengte: 2 km

Coördinaten: 52.257460, 5.965050

Iedereen doet het op z'n tijd... een ommetje maken. Lekker een frisse neus halen met (klein)kinderen, de hond of gezellig bijkletsen met kennissen. Wandelen in het groen ontspant en is goed voor lijf en leden. IVN Apeldoorn deelt graag leuke en leerzame natuurweetjes met u. Loop dit ommetje en ontdek de natuur rond de Wenumse Watermolen.

IVN streeft naar een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap

Ommetje Wenumse Watermolen

14de eeuwse molen met wijer

De brug naast de Wenumse Watermolen oversteken en rechtsaf de trap naar beneden nemen.

Met één blik opzij is al duidelijk waarom deze molen een bovenslagmolen heet: het water uit de wijer valt op het molenrad en brengt het zo in beweging.

Het pad langs de beek volgen.

Eigenlijk loop je hier tussen twee beken, de tak vanaf de wijer die de molen voedt en de oorspronkelijke beek. Je hebt hier mooi zicht op de achterzijde van het molengebouw en op de plek waar een tweede rad gezeten heeft.

Het pad komt uit op het fietspad, de vroegere spoordijk. Ga hier rechtsaf, maar kijk eerst nog recht voor je naar de Wenumse windmolen 't Haasje (1840) in de verte.

Ten behoeve van het spoor is de dijk destijds versterkt met wit zand. Dat leidt tot bijzondere vegetatie, plantensoorten die gebonden zijn aan arme grond.

Loop het fietspad tot de 2de kruising, ga rechtsaf de Papegaaieweg op.

Aan de linkerkant staan vijf linden in een kring, eentje voor ieder lid van het koninklijk gezin. Op deze plaats was vroeger Halteplaats Wenum, aan de spoorlijn Apeldoorn-Zwolle (zie foto op informatiebord bij de vorige kruising).

Na enkele tientallen meters rechtsaf, het onverharde pad op. Dit komt uit op de Oude Zwolseweg, rechtsaf. Neem vlak voor de wijer linksaf het onverharde pad.

De watervoorziening van de molens was vaak een probleem. In de winter en het vroege voorjaar voerden de beken voldoende water aan, maar daarna werd de aanvoer vaak minder en had de molenaar moeite om zijn molen draaiende te houden. De molenvijver is eind 18de eeuw gegraven om een waterreservoir te hebben en voldoende waterdruk te creëren om het molenrad aan te drijven. De

molenaar kan bij gebruik van de molen de druk regelen door schachten te openen. De wijer is tegenwoordig ook een populair visgebied en 's winters een sprookjesachtige plek om te schaatsen.

Loop langs de wijer, die wordt omzoomd door oude eiken (binnenring) en beuken (buitenring). Vervolg het pad langs de beek en ga rechtsaf over de houten brug. Loop over het pad door het weiland, maar ga eerst even linksaf langs de beek naar de vistrap. Deze helpt vissen (zoals beekprik en berrmpje) om stroomopwaarts te zwemmen. Bij het molenrad kunnen ze immers niet omhoog. Hier splitst de voor de molen opgeleide beek zich af van de oude beekloop.

Op diverse plaatsen steekt een metalen pijp uit de grond met een schuin dakje erop. Dat is een peilbuis voor het meten van het grondwaterpeil en de grondsamenstelling.

Steek via het houten plankier de beek over.

De oude loop van de beek is hersteld en er zijn meanders aangebracht op ongeveer de oorspronkelijke plekken. De beek loopt via het laagste punt in het weiland.

Het weiland is sinds 1974 verschaald, door 2x per jaar te maaien en het maaisel af te voeren. Het is nu een bloemrijk hooiland. Afhankelijk van het seizoen vind je hier weegbree, gele lis, veldzuring, koekoeksbloemen, ratelaar, kale jonker, wilgenroosje en met wat geluk een orchis. Vlinders, bijen en libellen gedijen hier prima.

Vlak voor de weg is aan de linkerkant een paddenpoel, met onder meer de groene kikker, padden, salamanders, krabbenscheer, waterdrieblad en riet. Deze laatste spelen een belangrijke rol bij de verlanding, één van de redenen waarom de poel regelmatig schoongemaakt moet worden.

Paddenpoel

Sla rechtsaf de Nieuwe Molenweg in en ga terug naar de molen, het startpunt van dit ommetje. Neem nog een kijkje op het parkeerterrein met bijenkasten, waterput, buitenoven en een standbeeld van haan met kippen.

Wenumse watermolen en Baronnenlijntje

Al in het jaar 1313 stond er op deze plek een watermolen. Het grote aantal beken op de Veluwe was ideaal om watermolens aan te drijven. Waterkracht als bron van energie. De molens vervulden een belangrijke functie bij de voedselvoorziening en in de industriële ontwikkeling. Aanvankelijk ging het vooral om korenmolens, later kwamen er ook papiermolens, kopermolens, en oliemolens.

In de 16de eeuw vond er op de Veluwe een bescheiden industriële revolutie plaats. Door de uitvinding van de boekdrukkunst was de behoefte aan papier flink gestegen. Tientallen papiermolens verrezen hier, waarvoor veel van de circa 150 Veluwse beken werden aangepast door delen van de bedding te vergraven of door sprengen aan te leggen. Van de 16de tot de 18de eeuw was het Veluwse papier een begrip in Europa. Over de gehele Veluwe hebben waarschijnlijk ongeveer 200 watermolens gestaan; zeker driekwart hiervan was een papiermolen.

In de Wenumse molen is vooral koren gemalen. Eind 18de eeuw werd hij omgebouwd tot een kopermolen. Toen is ook de wijer vergroot. Door concurrentie van machinale koperpletterijen raakte het koperbedrijf al snel in verval. In 1858 werd de Wenumse molen opnieuw een korenmolen, en tevens een runmolen. In een runmolen werd eikenschors vermalen tot run, een zuur vocht dat werd gebruikt in de leerlooierij. Er waren toen twee waterraden. De plaats waar het tweede rad gezeten heeft, kun je nog zien. De runmolen was ook geen lang leven beschoren en vanaf het einde van de 19de eeuw kreeg de molen weer diverse andere functies, tot hij in 1917 weer korenmolen werd.

In 1970 kocht de gemeente Apeldoorn de molen. Na een uitgebreide restauratie tussen 1979 en 1983 kwam de molen in beheer bij de Stichting De Wenumse Watermolen. In 1990 is een nieuw waterrad geïnstalleerd, zodat de molen weer maalvaardig is. Regelmatig wordt er door vrijwilligers koren gemalen. Met de inkomsten uit subsidies, de opbrengst van meelverkoop en verhuur voor bijeenkomsten en feesten wordt het monument behouden.

Achter de molen loopt het tracé van de voormalige spoorlijn Apeldoorn-Zwolle, het Baronnenlijntje. De Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorweg-Maatschappij (KNLM) nam in 1887 de lijn tussen Apeldoorn en Hattem in gebruik, Wenum kreeg een halteplaats. Tot 1950 reden er treinen voor personenvervoer, de lijn is nog tot 1972 gebruikt voor goederenvervoer. Daarna zijn de rails weggehaald en werd het tracé ingericht als fietspad.